

Отримано: 18 січня 2020 року

Прорецензовано: 23 січня 2020 року

Прийнято до друку: 29 січня 2020 року

e-mail: derbasv2003@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2020-9(77)-7-10

Дербя С. М. Навчання читання науково-популярних текстів на практичних заняттях з української мови як іноземної (високий рівень). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 9(77). С. 7–10.

УДК: 811.161.2'243

Дербя Світлана Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ТЕКСТІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ (ВИСОКИЙ РІВЕНЬ)

Читання є видом мовленнєвої діяльності, засобом навчання і метою навчання. Виділяють такі види читання: переглядове, ознайомлювальне, навчальне, реферативне (у деяких методистів). На високому рівні володіння мовою читання іноземних студентів українською мовою має дорівнювати механізму читання рідною мовою. Але при виборі тексту викладач має чітко усвідомлювати його об'єм, логіко-композиційну структуру, складність мовного матеріалу. Саме з тексту іноземний студент отримує інформацію, що формує його світогляд, збагачує країнознавчими даними про Україну. Ми розглянули тематичне наповнення текстів для рівня С1, а також систему завдань, яка необхідна для засвоєння студентами фактичного матеріалу.

Ключові слова: українська мова як іноземна, практичне заняття, метод читання, текст, тематичне наповнення текстів.

Svitlana M. Derba,
Candidate of Philology, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv

LEARNING READING SCIENTIFIC AND POPULAR TEXTS ON PRACTICAL LESSONS OF UKRAINIAN LANGUAGE FOR FOREIGN STUDENTS (HIGH LEVEL)

The article studies and analyzes the principles of optimization of the learning process of Ukrainian language by foreign students. At the present stage, an important problem for methodologists and teachers of Ukrainian as a foreign language is the improvement and use of certain methods and techniques. Yes, reading as a language activity is extremely important because it helps to develop the speaking and writing of foreign students.

The purpose of reading is to uncover meaningful connections, to understand the visual message. It is worth noting that learning to read is a complex process. It is extremely important in the system of teaching Ukrainian as a foreign language, as it contributes to mastering the language, as well as a way to familiarize students with Ukraine and its culture.

There are the following types of reading: review, introductory, educational, abstract (some methodologists). At a high level, foreign language proficiency in foreign students should be equal to their native language reading mechanism. But when choosing text, the teacher should be clearly aware of its volume, logical and compositional structure, the complexity of the language material. It is from the text that a foreign student receives information that shapes his or her outlook, enriches country-specific data about Ukraine. We considered the thematic filling of texts for level C1, as well as the system of tasks that is necessary for students to master the actual material.

Key words: Ukrainian as a foreign language, practical training, reading method, text, thematic filling of texts.

На сучасному етапі важливою проблемою для методистів і викладачів української мови як іноземної є удосконалення та використання певних методів та їх прийомів. Так, читання як вид мовленнєвої діяльності надзвичайно важливе, оскільки воно допомагає розвивати говоріння та письмо іноземних студентів. Навчання читання, аналізу й розуміння текстів є основою для формування всіх мовленнєвих умінь [2, с. 33].

Багато сучасних лінгводидактів присвятили свої роботи саме методиці навчання читання на практичних заняттях з української мови для іноземних студентів. Наприклад, можемо назвати таких авторів як Н. Станкевич, М. Єлісова, І. Прощик, І. Дроздова, І. Судик, Б. Сокол, О. Туркевич, І. Кочан та ін. Так, Галина Бойко у своїй роботі «Удосконалення навиків читання студентів-іноземців на заняттях з української мови як іноземної» розглядає методи вдосконалення навиків читання науково-популярних текстів. Автор наводить п'ять стадій розвитку читання, акцентує увагу на зрозумілості тексту для студента, а не на відтворенні [1].

Таким чином, актуальність даної роботи зумовлена тим, що читання є важливим видом мовленнєвої діяльності іноземних студентів. А усі вимоги до читання зазначені у Державному стандарті з вивчення іноземних мов. **Мета статті** – з'ясувати особливості навчання читання науково-популярних текстів на практичних заняттях з української мови як іноземної (високий рівень – С1).

Читання – це один з видів мовленнєвої діяльності, спрямований на вилучення інформації, яка міститься в тексті. Метою читання є розкриття смислових зв'язків, усвідомлення наочного повідомлення. Варто зазначити, що навчання читання – це складний процес. Воно має надзвичайно важливе значення в системі навчання української мови як іноземної, оскільки воно сприяє оволодінню мови, а також засобом ознайомлення студентів з Україною та її культурою. На практичних заняттях з іноземними студентами високого рівня (як правило, це вже магістри) читання є також джерелом професійної підготовки студентів. Ми повинні навчити іноземних студентів реальному читанню: знаходити необхідні дані, ознайомитися з їх змістом і вилучити з них максимальну інформацію.

Формування умінь читати і функціонування читання дещо полегшене у порівнянні з іншими видами мовленнєвої діяльності, оскільки його завданням є розкриття смислових зв'язків уже сформульованого повідомлення, а не його створення. Закріплення мовної одиниці у свідомості може бути менш точним, ніж це потрібно при аудіювання, говорінні чи письмі. Зоровий образ слова, словосполучення, речення легше зберігається в пам'яті. Студенти, як правило, самі обирають

собі темп читання текстів відповідно до своєї культурної групи. Вони можуть повернутися на незрозумілий момент вдруге, спокійно все з'ясувати.

Але, не варто забувати, що читання має такі характеристики, які ускладнюють його. Наприклад, на високому рівні (С1) це великий об'єм і складність мовного матеріалу: методисти стверджують, що іноземний студент має сприймати матеріал, який у чотири рази перевищує об'єм матеріалу, що використовується при побудові власних висловлювань. Зміст, композиція письмового мовлення складніші, в ньому використовуються довгі вирази, складні синтаксичні конструкції та звороти, а не такі одиниці, що переважно представлені в усному мовленні. Для правильного розуміння текстів студент повинен самостійно інтонувати речення, робити необхідні паузи.

Під час читання студенти ніби весь час поспішають, намагаючись уявити, побудувати гіпотезу про зміст тексту. Цей механізм називають можливим прогнозуванням, він може виявлятися на двох рівнях:

1) вербальне прогнозування (за кількома літерами вгадують слово, за першим словом – словосполучення, за першими словами – все речення);

2) смислове прогнозування (побудова гіпотез про подальші факти, події).

Давно відомо, що саме читання позитивно впливає на розвиток інших видів мовленнєвої діяльності. Воно збагачує іноземного студента новими словниковими одиницями, складнішими синтаксичними конструкціями. Деякі методисти стверджують, що ступінь володіння іноземними мовами прямо залежить від кількості прочитаних сторінок тексту мови, що вивчається.

Крім того, читання сприяє активному запам'ятовуванню лексики і граматичних конструкцій. Значного результату викладач української мови як іноземної може досягнути за рахунок об'ємного читання і правильно організованої повторюваності лексико-граматичного матеріалу текстів.

Тенденція останніх років – це саме використання тексту як основної одиниці навчання.

Ми пропонуємо розглянути основи читання на високому рівні (С1). На цьому етапі студент має розуміти загальний зміст і деталі великих за обсягом і складних за структурою неадаптованих текстів різних стилів і жанрів; висловлену непрямо інформацію (натяки, іронію, жарти); науково-популярні тексти з різних сфер; ставлення автора до описуваних подій, виражене прямо чи приховано [4, с. 89].

Студент може переглянути великий текст із метою з'ясувати, чи наявна в ньому потрібна інформація, потрібні деталі. Він має швидко ідентифікувати загальний зміст тексту, повідомлення за заголовком чи підзаголовком (якщо вони інформативні й однозначні). Крім того, на цьому етапі студенти-іноземці має виділити в тексті засоби міжфразового зв'язку і зрозуміти їхню функцію. Іншими словами, рівень володіння читання українською мовою має бути доведений до рівня читання рідною мовою.

Залежно від комунікативних завдань, які викладач формулює іноземному студенту, читання ділять на переглядове (або його ще називають пошукове), ознайомлювальне і навчальне. Деякі автори виокремлюють ще один вид – реферативне.

І. Дроздова у своїй статті пише: «Переглядове читання має установку на пошук необхідної інформації. Воно допомагає з'ясувати об'єкт змісту тексту. Його метою є отримання найбільш загального уявлення про тему і коло питань, що розглядаються в тексті. Це вибіркоче читання, читання тексту за блоками для докладнішого ознайомлення з його деталями і частинами. У переглядовому читанні іноді достатньо ознайомитися зі змістом першого абзацу і ключового речення і (або) переглянути текст. Повнота розуміння визначається можливістю відповісти на запитання, чи цікавий цей текст для студента, які частини тексту можуть бути в цьому відношенні найбільш інформативними і повинні в подальшому стати предметом перероблення та осмислення із застосуванням інших видів читання.» [2, с. 34–35].

Так, авторами кафедри української та російської мов як іноземних Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка було підготовлено практичний курс української мови для магістрів першого року навчання (високий рівень володіння мови (С1)) на основі науково-популярних текстів та системи передтекстових, притекстових і післятекстових завдань.

Тематичний каталог для високого рівня надзвичайно різноманітний:

- людина;
- дім, помешкання;
- щоденне життя, побут;
- культурне дозвілля і відпочинок;
- спорт;
- подорожі;
- суспільні відносини;
- внутрішня політика;
- зовнішньополітичні відносини;
- економіка;
- здоров'я й особиста гігієна;
- освіта, робота;
- покупки;
- харчування;
- місця;
- послуги;
- природне середовище;
- наука і техніка;
- традиції, звичаї, свята;
- ЗМІ і соціальні мережі та ін.

Якщо подивитися «Стандартизовані вимоги», то кожна тема має свої підтеми. Наприклад, розглянемо тему «Дім, помешкання»:

- тип і величина помешкання;
- розташування дому;
- типи кімнат у будинку;
- меблі і предмети інтер'єру;
- бронювання кімнат у готелі;
- винаймання квартири;
- оплата за помешкання;
- ремонт і перепланування житла;
- ринок нерухомості.

Так, у межах даної теми іноземним студентам запропоновано текст «Розумний будинок», в якому розкрито можливості сучасної системи «розумний будинок». Або, якщо говорити про тему «Робота»:

- назви професій;
- офіційне працевлаштування і робота за контрактом;
- робочий час;
- відпустка;
- оплата праці;
- ринок праці;
- кваліфікації;
- пенсія;
- соціальна допомога.

У межах цієї теми студентам пропонується текст «Сучасні професії: попит і пропозиція ринку праці в Україні», в якому наводяться нові сучасні професії (аудитор екосистем, міський фермер, шкільний дієтолог, естетист, консультант з цифрової валюти та ін.).

Якщо це тема «Природне середовище», то варто розглянути такі підтеми:

- рослини;
- тварини (свійські і дикі);
- природні об'єкти і пам'ятки природи;
- екологія (забруднення довкілля, охорона навколишнього середовища);
- зміна клімату через всесвітнє потепління та парниковий ефект;
- Червона книга;
- екологічна економіка й альтернативна енергетика.

Розроблено оптимальну систему завдань (на погляд авторів) для текстів. У методиці навчання читання українською мовою прийнято їх поділяти на передтекстові, притекстові і післятекстові.

Основною метою передтекстових завдань є зняття лексико-граматичних і лінгвокраїнознавчих труднощів тексту, який пропонується студентам. Але викладач має не забувати про загальну мету – формування навиків читання загалом. Для цього вводяться завдання, які мають на меті формування й удосконалення психофізичних механізмів (здогадування, зорове сприйняття, об'єм оперативної пам'яті). До цього ж етапу належить завдання формування рецептивного словника (лексичних одиниць, які студент має впізнати при прочитанні тексту) і потенційного словника, який студенти формують, розуміючи слово у контексті. Так, у системі передтекстових завдань студентам пропонуються наступні завдання:

1. Доберіть до підкреслених слів синоніми. Використайте слова з довідки.
2. З поданими словами утворіть словосполучення (збалансовувати/збалансувати (що? яким чином?).
3. Знайдіть відповідності (це власне таблиця, в якій студенти мають поєднати поняття і його пояснення).
4. Продовжіть перелік знань і характеристик, необхідних для ... (як приклади подаються нові слова, а студенти мають додати вже відому їм лексику).

Притекстові завдання реалізуються у вигляді завдань до прочитання тексту. На цьому етапі викладач має спрямувати студентів-іноземців на оволодіння змістом і його смислове опрацювання. Наприклад:

1. Прочитайте текст. Як Вам здається, чи збігаються державні установи України і Вашої країни?
2. Прочитайте текст. Чи згодні Ви, що в майбутньому буде попит на інші професії?

Післятекстові завдання мають забезпечити перевірку розуміння смислу, досягнення комунікативних завдань, сформульованих у передтекстових завданнях. Контроль за розумінням фактичного змісту здійснюється за допомогою наступних завдань:

1. Дайте відповіді на запитання.
2. Оберіть правильний варіант.
3. Визначте, чи правильні твердження. Дайте аргументовану відповідь.
4. Розташуйте інформацію з тексту у відповідних колонках таблиці та ін.

Отже, читання є видом мовленнєвої діяльності, засобом навчання і метою навчання. Виділяють такі види читання: переглядове, ознайомлювальне, навчальне, реферативне (у деяких методистів). На високому рівні володіння мовою читання іноземних студентів українською мовою має дорівнювати механізму читання рідною мовою. Але при виборі тексту викладач має чітко усвідомлювати його об'єм, логіко-композиційну структуру, складність мовного матеріалу. Саме з тексту іноземний студент отримує інформацію, що формує його світогляд, збагачує країнознавчими даними про Україну. Ми розглянули тематичне наповнення текстів для рівня С1, а також систему завдань, яка необхідна для засвоєння студентами фактичного матеріалу.

Література:

1. Бойко Г. Удосконалення навиків читання студентів-іноземців на заняттях з української мови як іноземної. *Парадигма пізнання: гуманітарні питання*. 2016. №13. С. 125–136.
2. Дроздова І. Навчання читання текстів за фахом як основа формування професійного мовлення студентів нефілологічних спеціальностей ВНЗ. *Українська мова і література в школі: Науково-методичний журнал*. 2010. № 5. С. 33–38.
3. Зозуля І. Навчання читання іноземних студентів україномовних текстів (початковий етап). URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/5/part_1/6.pdf.
4. Стандартизовані вимоги: рівні володіння українською мовою як іноземною А1 – С2. Зразки сертифікаційних завдань: посібник / Данута Мазурик, Олександра Антонів, Олена Синчак, Галина Бойко. К: Фірма «ІНКОС», 2020. 186 с.
5. Станкевич Н. Види читання в курсі української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2013. № 8. С. 186–193.